

Posudek na disertační práci Dr. Jany Šturzové „ Role filosofie jako zprostředkování interdisciplinární problematiky humanitního vzdělání“

Anna Hogenová

Máme před sebou disertační práci, na kterou již dávno čekáme. Disertace kolegyně Dr. Jany Šturzové řeší problematiku, jež je základem současné vzdělávací politiky a patří velmi bytostně do okruhů otázek filosofie výchovy. Většina prací v oblasti doktorandského studia se týká problémů z dějin filosofie, jen málo je takových, které by se odvážily vstoupit na pole současných rozpracovaných diskusí.

Práce „Role filosofie jako zprostředkování interdisciplinární problematiky humanitního vzdělávání“ je přesně tím duchovním prostorem, který tyto otázky pojmenovává, precizuje, a tak vybízí k řešení na základě hlubokého ponoru do smyslu jednotlivých významových aspektualit znalostní politiky v českém evropském regionu.

Názvy a slova, které jsou nejčastěji používanými v informační oblasti vzdělávací politiky u nás, jsou někdy velmi temné a vyžadují si zvláštního přístupu, jenž by podal srozumitelně obsah celkové intence, obsažené v těchto názvech. Mezi taková slova patří bezesporu slovo „kompetence.“ Toto slovo se používá téměř všude a má obrovskou „výskytovost“ téměř všude. Nejčastěji se objevuje toto slovo v souvislosti s rámcovým vzdělávacím programem. Stalo se vlastně osou celé smysluplnosti všech posledních materiálů, které mají řídit obsah a formu všech vzdělávacích aktivit..

Tento termín vstoupil do zóny samozřejmosti, v níž se již nikdo neptá po bytostné patřičnosti z hlediska ontologického, ontického, axiologického. Autorka předložené práce si uvědomuje, že je nutno vysvětlit tento fenomén (fenomén kompetence) z toho, jak se před námi otevírá svět, protože jen z tohoto ontologického rozvrhování je možné pochopit, o co vlastně jde. Otevřenost světa, ať již jako otevřenost pobytová anebo otevřenost samého bytí, na něž bylo zapomenuto v době moderní, je tím, co zakládá porozumění, v němž se rozumějící stává bytostně založeným participantem problematiky vzdělávání a výchovy. Klíčové kompetence jsou výrazem toho, co vlastně tato otevřenost světa a s ní spojený rozvrh ve smyslu heideggerovského „Entwurf,“ od nás vlastně žádá a k čemu nás vede.

Vzdělanostní „výbava“ žáka se tak stává gadamerovskou „odpovědí“ současné existence pojaté daseinsanalyticky. Klíčové kompetence vlastně ukazují, čím je nutno vybavit dospívajícího, aby mohl žít jako soběrozumějící bytost a spolupodílet se na daném systému společenském, a to v každém ohledu. V tomto ohledu je zdůrazněna jeho praktická participace. Boloňská deklarace, Bílá kniha o vzdělávání a odborném výcviku s názvem „Teaching and learning: towards the learning society (Vyučování a učení na cestě k učící se společnosti) jsou vlastně v této práci předvedeny jako schémata, která nesou v sobě charakteristický způsob otevřenosti pobytu a porozumění bytí jako celku.

Práce kolegyně Šturzové zde tuto problematiku fenomenologicky nejen naznačuje, ale velmi systematicky a logicky řeší. Otázka, která stojí ve středu jejího zájmu je nazvána „Kompetence jako vyjádření dokonalosti ve výchovném uzpůsobení.“ Autorka velmi poctivě představuje čtenáři, že základní intence, která se „prolamuje“ konotačním významem výrazu „kompetence“ je v podstatě pragmatická potřeba vychovat a vzdělávat takového jedince, jenž bude připraven charakterem své „kompetence“ zvyšovat ekonomické parametry daného regionu, bude začlenitelný do znalostní společnosti, jež má přinášet zrychlený růst všech předpokladů společenského života ve sjednocené Evropě.

Ve hře již není ideál „druhého narození člověka“ prostřednictvím vzdělávání a výchovy, ale příprava kompetentního jedince, jenž je připraven podílet se na růstu ekonomických ukazatelů ve všech potřebných směrech a v jakémkoli ohledu praktickém, kterému teorie slouží jako pendant předpokladů a zakládajících důvodů především pro jeho osobní praxi v kontextu společenském.

Základní kompetencí vedoucí k tomuto cíli je schopnost komunikovat, proto se autorka soustředila v dalších kapitolách na podrobnou deskripci tohoto fenoménu, a to z hlediska filosofie, z hlediska dovednostního aspektu, ze vztahu k řeči, výchově a především ze vztahu k odpovědnosti. Tato část práce se ukazuje jako zvlášť významná, protože akcentuje ona „hluchá místa“ v porozumění naší vzdělanostní politice, na něž bylo poukazováno již výše v souvislosti s tím, co bylo přijato jako samozřejmost bez náležitého porozumění a bytostného založení.

V této části je autorkou zvýrazněn fenomenologický přístup k fenoménu komunikace a řeči. Sejít se u věci, tj. sejít se na společné půdě, neznamená nic jiného než vztahovat se ke společné otevřenosti světa ve smyslu pobytu i bytí samého. To neznamená nic jiného než prohloubit vzdělání tak, aby zasahovalo samy předpoklady pobytu, tj. založit vzdělávání na potřebě „rozumět nikoli jen

vědět.“ *Otevřenost pro společný svět je ale především otevřeností pro druhé. „Mitsein“ soubytí s druhými je pro autorku jeden z nejdůležitějších výchovných a vzdělanostních cílů, jež nám vlastně představuje problematiku komunikace. Otevřenost pro druhé zakládá problém odpovědnosti za druhého, jež autorka podtrhuje oním působivým levinasovským způsobem, což je ve filosofii výchovy zvláště důležité.*

Komunikační dovednosti jsou zde předvedeny v souvislosti se sebezpoznáváním, což je další základní smysl filosofie výchovy. Autorka si uvědomuje nebezpečí, které se skrývá v tom, že řeč, jazyk, komunikace by mohly být pojímány jen instrumentálně, bez náležitého zasazení do kontextuality ontologického a ontického charakteru. Je velmi pozoruhodné, že je zde zvýrazněn význam toho, jak se nám „otevírá svět,“ a to nejen v pozici „Dasein,“ ale především z hlediska samotného bytí. Autorka velmi dobře pochopila, že řeč a s ní provázaný problém komunikace, je závislý na charakteru výzvy, jež přichází k mluvícímu ze strany jeho právě prožívané časové zakotvenosti v celku světa, a proto zdůrazňuje důležitost horizontového založení jako základního předpokladu vedoucího ke kompetencím v širokém smyslu slova. Tento význam, autorkou, zdůrazněný, je klíčový a tvoří myšlenkový základ předložené disertace.

Komunikace je v této práci filosoficky reflektována z fenomenologických pozic, tj. je založena daseinsanalyticky a s ohledem na bytí jako nejzazší horizont, v jehož vztahovosti se nacházejí predikáty správné komunikace, tj. především odpovědnost za výchovu a vzdělávání.

Ve třetí části své práce popisuje autorka úlohu filosofie, vymezuje ji jako kontextuální základnu, ze které se pozvedá možnost inaugurace jednotlivých a speciálních humanitních věd. A zcela v této intenci deklaruje nutnost propojení filosofie a pedagogiky, filosofie a didaktiky a filosofie a psychologie. Celá práce je tak podtržením nutnosti propojit filosofickou reflexi v ontologickém, gnozeologickém a etickém ohledu s cíli vzdělávacího a výchovného procesu. Jde přesně o ten motiv, jež současné politice vzdělanostního typu zásadním způsobem chybí a bohužel není ani postulován jako její základní předpoklad, protože tázání ještě neotevřelo dostatečným způsobem tento horizont souvislosti.

Ukazuje se naprosto jednoznačně, že mnozí teoretikové, ale i odpovědní pracovníci se spokojují s konotační šíří fenoménu „kompetence“ bez položení otázky, co to vlastně je. Jejich samozřejmý přístup k tomuto fenoménu je výrazem jistého zakrytí podstaty pojmu, jistého zaclonění, jež se velmi často odvolává k postmoderní gnozeologické situaci, v níž se mnohovýznamovost pokládá za naprosto normální stav. Ukazuje se, jak důležitá je filosofická

interpretace těchto základních předpokladů celé naší vzdělanostní budoucnosti. Je naprosto jasné, že rozumění v gadamerovském smyslu, postulující problémovost jakožto odpověď, na niž se hledají teprve později otázky, je jediným možným přístupem, jenž zjedná člověku možnost nejen vědět o dané věci, ale rozumět jí. Práce tedy požaduje na vzdělávací politice potřebu rozumět jako potřebu základní. „Vědět“ velmi často znamená, nosit ve své paměti mnoho nepotřebného. Intence k distinkci „podstatné a nepodstatné“ předpokládá rozumět základním fenoménům nikoli jen , co do jejich frekvence používání, jako tomu skutečně dnes je, ale pochopit daný fenomén ontologicky a gnozeologicky, což umožní nejen učitelům, ale především odpovědným pracovníkům dělat svou práci autenticky a s patřičnou zodpovědností před budoucími generacemi.

Filosofie výchovy tak se opět jednou představuje jako základna, která je nepominutelná, protože umožňuje porozumět kořenům, otevírá hloubku podstaty, a to je její nejdůležitější úkol. Práce je podle formálních hledisek naprosto způsobilá k obhajobě. Věcná stránka je velmi potřebná, je předvedena s filosofickou erudicí, se smyslem pro potřeby současné vzdělávací politiky, tj. práce obsahuje impetus k odpovědnosti za budoucnost. V tom je její nesporný klad, doporučuji ji k obhajobě s touto otázkou:

Jak je možno zakomponovat Patočkovu „péči o duši“ do problematiky kompetencí?

V Praze dne 20/5 2006

doc. PhDr. Anna Hogenová, CSC.

Anna Hogenová